

Bijkomende informatie bij de icoon “Geboorte des Heren” op de kerstkaart 2024

De icoon “Geboorte des Heren” werd begin 2020 geschilderd te Bethlehem door Micheline – Anna van Dijk. Zij was voor een 3 tal weken in Israël – Palestina waarvan 12 dagen te Bethlehem om een intensieve training icoonschilderen voor gevorderden te volgen welke geleid werd door Elena en Vladimir Antonova, docenten van de Prosoponschool, techniek waarin de icoon geschilderd werd. Het werd een zeer indringende belevenis. Niet alleen omdat Micheline – Anna een kersticoon schilderde én dat te Bethlehem én tijdens de Kerstperiode (Kerstmis wordt door de Oosters- Orthodoxe christenen in januari gevierd) maar ook omdat ze kennismaakte met enkele “treiteringen” van Israël zoals regelmatige stroomonderbrekingen zodat de cursisten verder moesten schilderen met behulp van de zaklamp van de smartphone en dat het koud was in het leslokaal omdat de verwarming regelmatig uitviel (zie foto’s). Ook de schrijnende behandeling die de Palestijnen ondergaan en de hoge muur die het samenleven verhindert hakte er diep in bij haar. Kracht en troost vond ze bij haar regelmatige bezoeken aan de Geboortekerk te Bethlehem. De rondreis na de cursus werd uiteindelijk vervroegd afgebroken omdat quasi de ganse groep ziek geworden was. Later bleek dat ze corona opgelopen hadden. Eenmaal thuis heeft Micheline – Anna na haar herstel nog een 7 tal dagen verder geschilderd aan de icoon.

Uitleg bij de icoonafbeelden:

Wanneer we met “Westerse ogen” kijken naar de geboorte-icoon van Jezus dan zien we een aantal afbeelden die meestal niet op die manier vorm gegeven worden in Westerse kunst.

Zo stellen we vast dat de geboorte-icoon van Jezus Christus niets van de romantiek bezit die we in de Westerse kerstafbeelden uitgebeeld zien en waar Maria en Jozef van liefde en vreugde vervuld neerkijken op hun pasgeborene en koningen en herders het pasgeboren kind komen vereren en vertederd kijken naar moeder en kind.

We merken ook op dat er geen rekening gehouden wordt met de chronologie. Ze zien we de wijzen aankomen, de herders worden door de engelen ingelicht en de vroedvrouw en haar helpster wassen Jezus. In uitgebreidere geboorte iconen komen er nog veel meer gebeurtenissen aan bod.

En blijkbaar heeft men elementen uit de verschillende geboorteverhalen samengebracht. Het wordt een “continu verhaal” aangezien zowel uit de twee canonieke evangeliën als uit de apocriefe verhalen (Proto- evangelie van Jacobus en het pseudo evangelie van Mattheus) geput worden.

De geboorte-icoon van Jezus Christus staat in het teken van Gods verlossingswerk volgens Lionel Carbon schrijver van het boekje “Hem vertrouwen, mediteren met iconen”. Enkel dankzij het jawoord van Maria was dit gebeuren mogelijk en haar ja woord luidt de verbinding tussen hemel en aarde in. Daarom krijgt Maria een centrale plaats in de geboorte-icoon en bestaat de icoon uit een benedendeel waar we een aards gebeuren zien en een bovendeel waar een hemels gebeuren plaatsvindt.

Symboliek

Maria : De centrale plaats is voor Maria die daarmee de verbinding legt tussen het mensenkind Jezus (gekend als zoon van Jozef en Maria) en de Zoon van God neergedaald in de donkere schoot van de aarde. Maria kijkt eerder ongelukkig, nadenkend, ernstig, is afgekeerd van het kind in de kribbe.

Jezus: Afgebeeld in de bestemming waartoe hij geboren is : Gewikkeld in linnen van de gestorvenen en gelegd in een kribbe/voederbak die doet denken aan een stenen altaar, uitbeelding van het offer dat Jezus Christus brengt in zijn leven en dood. Jezus zal verrijzen uit de duisternis van de schoot van de aarde om een nieuwe wereld te bouwen.

Grot : Donkere schoot van de aarde waar de machtelozen wachten op hun verlossing uit de greep van duisternis en dood. In de canonieke evangelies spreekt men niet van een grot. Sommigen stellen dat de grot er gekomen is omdat er een soort concurrentie bestond tussen het Christendom en het geloof in de god Mithras die uit een rots geboren werd en een god van het licht genoemd werd. Anderen verwijzen naar het feit dat in het Heilige Land de herders toegankelijke grotten gebruiken als stal voor hun dieren.

De langwerpige voederbak : zoals gemeld aan de herders : "dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voederbak ligt".

Ezel en Os : Hier wordt verwezen naar het woord van de profeet Jesaja die de geboorte van de Messias aankondigde : 'Een rund kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester, maar Israël heeft geen begrip, mijn volk geen inzicht '(Jes1,3). In de canonieke evangelies die het geboorteverhaal brengen komen noch os noch ezel voor. In het Proto-evangelie komt de ezel wel voor. De os en de ezel wenden zich naar Jezus, naar het licht van de wereld en weg van de duisternis van de grot. Sommigen stellen ook dat de ezel het Joodse volk voorstelt die Jezus niet als Messias aanvaardden en de os als de niet-Joden die wel Jezus aanvaardden.

Engelen : De engelen aanbidden God die mens geworden is. De engelen lichten ook de herders in.

Licht dat uitloopt in 3 stralen : het goddelijk licht dat verwijst naar Jezus als het licht in de duisternis maar is ook een verwijzing naar de ster van Bethlehem die de wijzen leidde naar Jezus.

De 3 koningen, wijzen of Magiërs : die het kind eer komen bewijzen. Omdat er in het evangelie van Mattheus van 3 gaven gesproken wordt nl. goud, wierook en mirre worden 3 personen afgebeeld. In oudere iconen komen ze te paard over de heuvels aan.

De Herders: die in het Lucas evangelie op de hoogte gebracht worden van de geboorte van hun redder, de Messias, de Heer in de stad van David

Het wassen van de nieuw geborene: Net zoals ieder mensenkind wordt Jezus gewassen. Dit gebeurt door de vroedvrouw Zelomi en door Salomé die het maagdelijk gebeuren in twijfel trok en waarbij haar hand verschrompelde toen ze het proefondervindelijk wilde testen.

Jozef : Oudere man verzonken in gedachten, de kin steunend met zijn linkerhand, en ziet er bezorgd uit. Hij wendt zich af van het gebeuren. De donkere figuur naast Jozef kan een herder, de duivel ,...,of de innerlijke strijd van Jozef voorstellen. Het kan ook een profeet zijn die Gods bedoeling met zijn schepping duidt en Jozef sterkt en troost. Hij nodigt Jozef uit de stap te zetten naar het Nieuwe verbond van God met de Mens. Volgens de Russische folklore is het de duivel die Jozef probeert te overtuigen om niet te geloven in de maagdelijke geboorte.

Jonge boom als steun voor Jozef : Jozef vindt steun aan de stam van een jonge boom, de boom des levens. Het is Christus. Dan aanvaardt Jozef het woord van de profeet : "Zie, de maagd zal ontvangen en een zoon baren, zij zal hem noemen: 'God- met-ons'"

Bomen en planten groeien op de rotsen in de achtergrond. Uitbeelding van de uitnodiging om het Licht te volgen. Gestileerde rotsen.